

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; given Stockholms slott den 8 februari 1935.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142).

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Förslag
till
Lag
angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917
(nr 189) om expropriation.

Häri genom förordnas, att 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

77 §.

Konungen äge — — — härför erfordras.

Avser expropriationen upplåtelse av nyttjanderätt till vägmarken, må Konungen, beträffande fastighet för vilken expropriationen finnes icke medföra avsevärt intrång, på framställning av sökanden förordna, att i fråga om rätt till ersättning samt ordningen för ersättningens bestämmande stadgandena i lagen om vägrätt skola äga motsvarande tillämpning.

Meddelas förordnande som i andra stycket sägs, utsätte Konungen tillika viss tid, inom vilken marken, på sätt i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt är stadgat, skall hava tagits i anspråk, vid äventyr att expropriationsrätten upphör.

78 §.

Den exproprierande — — — från tillträdesdagen.

Har förordnande meddelats enligt 77 § andra stycket, vare den exproprierande berättigad att utan ställande av pant eller borgen genast taga marken i besittning.

79 §.

Har den exproprierande i annat fall än i 78 § andra stycket sägs enligt medgivande av ägaren eller stadgande i denna lag tagit mark i besittning utan att ersättningen blivit bestämd av expropriationsnämnd, och kan sådan uppskattning icke lämpligen äga rum, innan den anläggning, för vilken expropriationen sker, längre fortskridit, äge rätten på framställning av part låta anstå med tillsättande av nämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142).

Häriigenom förordnas, att 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 skall erhålla följande ändrade lydelse:

33 §.

Är fråga om marks avstående till gata eller annan allmän plats, skola de särskilda bestämmelserna i 78 § första stycket och 79 § lagen om expropriation äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 oktober 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, fråga om *för-
enkling av förfarandet vid expropriation för allmän väg* samt anför:

»Enligt lagen den 12 maj 1917 om expropriation kan fastighet genom expropriation tagas i anspråk för allmän väg på landet eller i stad. Därigenom vinner den exproprierande antingen äganderätt eller nyttjanderätt till vägmarken. I förstnämnda fall övergår marken till nye ägaren fri från alla penninginteckningar och andra särskilda rättigheter som vidlåda marken (49 § 2 st.). I det senare fallet äger den genom expropriationen förvärvade nyttjanderätten företräde framför all annan rätt till fastigheten (49 § 3 st.). Förfarandet vid expropriation gestaltar sig på följande sätt.

Ansökan om expropriation skall ingivas till Konungen och vara åtföljd av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med avfattning på karta av vägens sträckning, styrkt uppgift på ägare och innehavare av fastighet varöver vägen skall framdragas samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför (4 och 76 §§). Sedan ansökan blivit gjord, skall tillfälle lämnas fastighetens ägare och innehavare så ock annan som kan lida men av expropriationen att avgiva yttrande, huruvida den avsedda markens avstående eller upplåtande är förenat med särskild olägenhet eller annan lämplig mark kan med mindre olägenhet tagas i anspråk eller eljest något är att erinra i anledning av ansökningen (4 § 3 st.). Därefter beslutar Konungen huruvida expropriation må äga rum. I beslutet behöver icke området för expropriationen närmare bestämmas, utan den av vilken vägarbetet skall utföras medgives rätt att exproprieras härför erforderlig mark (77 §). I förordnandet om expropriation utsättes viss tid, inom vilken den som erhållit expropriationsrätt skall fullfölja frågan genom ansökning om stämning till domstol, vid äventyr att expropriationsrätten upphör (5 § 4 st.). Göres sådan ansökning, utfärdar rätten eller domaren stämning å fastighetens ägare och andra kända ersättningsberättigade — dock ej å inteckningshavarna — samt

föranstaltar, till underrättelse för möjligen befintliga okända sakägare, om kungörande i kyrkan och tidningar av tiden för målets handläggning (14 §). Vid rätten skall i regel företes gravationsbevis rörande fastigheten (16 §). Sedan målets förberedande handläggning vid rätten avslutats, skall inför rätten tillsättas expropriationsnämnd (21 §). Komma parterna överens om valet av denna nämnd, äga de bestämma huru många och vilka personer skola deltaga i nämnden, dock att antalet alltid skall vara ojämnt (22 §). Kunna parterna ej enas, skall nämnden bestå av en självskriven ordförande, utsedd för tre år i sänder av länsstyrelsen, samt fyra ledamöter (27 §). Av ledamöterna utser vardera parten en och rätten två bland ett större antal personer, vilka för sådant ändamål valts för en tid av tre år, till visst antal av landstinget, till visst antal av stadsfullmäktige i stad som ej deltagar i landsting och till visst antal av länsstyrelsen (23 och 27 §§). Nämnden skall så snart ske kan sammanträda i den ort där fastigheten är belägen (29 §). Part äger inför nämnden andraga vad han aktar nödigt samt låta höra sakkunniga inför nämnden (36 §). Sedan nämnden — enligt regler som närmare angivas i lagen — verkställt de av expropriationen föranledda uppskattningarna, företages målet av rätten till slutligt avgörande (43 §). Nämndens beslut i ersättningsfrågan är i stort sett bindande för rätten (45 §). Sedan rätten fastställt expropriationsersättningen, skall denna inom nittio dagar från det rättens utslag vunnit laga kraft nedsättas hos länsstyrelsen vid äventyr att expropriationsrätten förverkas (48 § 1 st., 50 §). Då nedsättning skett, är expropriationen fullbordad och den exproprierande berättigad att genast taga marken i besittning (49 § 1 st.). Den exproprierande må dock redan så snart stämning i expropriationsmålet utfärdats taga marken i besittning, så framt han ställer pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte ränta (78 §). Har den exproprierande enligt medgivande av fastighetens ägare eller enligt stadgande i lagen tagit marken i besittning utan att ersättningen blivit bestämd av expropriationsnämnd, och kan sådan uppskattning icke lämpligen äga rum, innan väganläggningen längre fortskridit, äger rätten på framställning av part låta anstå med tillsättande av nämnd (79 §). Ersättningsbeloppet utbetalas av länsstyrelsen till de därtill berättigade (57 § 1 st.). Besväräs fastigheten av inteckning för fordran, skall expropriationsersättningen fördelas på samma sätt som köpeskilling för utmätningssvis såld fast egendom (57 § 2 st.). Den exproprierande är pliktig gälda all av expropriationsmålets handläggning, expropriationsersättningens bestämmande och fördelning eller eljest av expropriationen föranledd kostnad (67 §).

Ett väghållningsdistrikt kan för byggande av allmän väg förvärva nyttjanderätt till mark jämväl i den ordning som föreskrives i *lagen den 16 maj 1930 om vägrätt*. Då denna lag erhållit tillämpning även beträffande mark som före lagens ikraftträdande tagits i anspråk för allmän väg, innehaves vägmärk numera i mycket stor utsträckning med vägrätt. Denna utgör en till tiden obegränsad rätt för det allmänna att med företråde framför alla sakrättsägare nyttja marken till allmän väg. Vägrätt föreligger, om marken enligt

medgivande av fastighetens ägare tagits i anspråk för allmän väg (1 §). Har allmän väg färdigstälts över fastighet utan att ägaren hos vägstyrelsen gjort erinran mot vägens framdragande å hans mark, föreligger också vägrätt, och detta oavsett att ägaren icke medgivit att marken tages i anspråk (2 §). Härmed har man dock icke ansett sig göra något avsteg från principen att frivillig upplåtelse till marken skall ha ägt rum. Man har endast till undanröjande av bevissvårigheter uppställt en presumtion för att frivillig upplåtelse skett i sådant fall, där ägaren icke framställt erinran mot att marken tagits i anspråk. För upplåtelsen och för annat intrång som orsakas av vägens byggande eller begagnande är fastighetens ägare berättigad till ersättning av väghållningsdistriktet, där ej avtalats eller uppenbarligen förutsatts att ersättning ej skall utgå. Enahanda rätt till ersättning för intrång tillkommer innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt i avseende å fastigheten som upplåtits innan marken togs i anspråk. Innehavare av fordran, för vilken fastigheten svarar vid tiden för markens tagande i anspråk, njuter mot avskrivning å fordringshandlingen ersättning av väghållningsdistriktet för förlust som genom vägrätten uppstått å fordringen (3 §). Vid bestämmandet av ersättning till fastighetsägaren skall hänsyn tagas till vad väghållningsdistriktet utgivit eller kan antagas bliva skyldigt utgiva till annan sakägare. Medför vägens framdragande jämväl nytta för fastigheten eller för särskild rätt i avseende å denna, skall ersättningen till fastighetens ägare eller annan sakägare jämkas med hänsyn därtill (4 §). Överenskommelse beträffande ersättning äger giltighet jämväl mot den som efter det marken togs i anspråk förvärvat sakägarens rätt i avseende å fastigheten (5 §). Där ej överenskommelse träffats om ersättning, skall den som vill framställa ersättningsanspråk anhängiggöra sin talan, om han är innehavare av fordran inom tio år och eljest inom två år från det vägen färdigstälts över fastigheten. Talan instämnes till rätten i den ort där fastigheten är belägen. Det står jämväl väghållningsdistriktet öppet att få frågan om ersättning prövad enligt vad nu sagts (6 §). Rätten äger utse två gode män att efter syn å marken avgiva yttrande i målet med förslag till ersättning åt envar sakägare (7 §). Väghållningsdistriktet är pliktigt vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader i målet, såvitt ej rätten med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna (8 §).

Då lagen om vägrätt endast avser frivillig upplåtelse av mark, måste sålunda ett väghållningsdistrikt i alla sådana fall, där någon överenskommelse om upplåtelse ej kan ernås, anlita utvägen att söka expropriation. Detta gäller även om väghållningsdistriktet allenast avser att förvärva nyttjanderätt till vägmarken.

De med expropriationsförfarandet förbundna olägenheterna ha påtalats av bland andra *länsstyrelsen i Södermanlands län*, som i skrivelse den 11 oktober 1929 inkommit med särskild framställning i ämnet. I skrivelsen ifrågasattes att länsstyrelse, redan innan expropriationsärendet avgjorts av Kungl. Maj:t, skulle under vissa förutsättningar få lämna medgivande till markens

besittningstagande mot ställande av pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte ränta. I huvudsak anfördes följande:

Under den långa tid, som även med bästa vilja hos såväl sökanden som vederbörande myndigheter med nödvändighet måste förflyta mellan den förundersökning, som måste föregå ansökning om expropriation för anläggning eller förändring av allmän väg, samt utfärdande av stämning efter vunnet tillstånd till expropriation, funnes enligt lag ingen möjlighet för väghållningsdistrikt att påbörja vägarbete å annans mark eller eljest begagna sig därav utan medgivande av markens ägare och, om marken innehades av annan, även av denne.

Men även om sökanden, d. v. s. i förevarande fall väghållningsdistriktet eller något dess organ, kände sig övertygad om, att sådant medgivande erhållits, och således handlade i god tro vid besittningstagande av annans mark eller, då fråga vore om brobyggnad, annans vattenområde, uteslöte detta icke att besittningstagandet kunde för sökanden medföra de svåraste konsekvenser, då nämligen, därest ej fullt klara skriftliga avtal kunde företes, ägare eller innehavare av mark eller vattenområde kunde med goda utsikter till framgång gent emot sökanden framställa yrkanden om handräkning till återställande av ett rubbat besittningsförhållande. Och även om ett klart skriftligt avtal föreläge, kunde det inträffa, att avtalet slutits med person, som sökanden ovetande icke varit rätter vederbörande.

I allmänhet torde vid vägbyggnadsföretag överenskommelse i godo träffas med markägarna, och även om bindande avtal icke träffats, innan arbetet påbörjats, uppträdde nog markägarna oftast synnerligen lojalt gent emot väghållningsdistriktet eller vägstyrelsen. Men undantagsfallen kunde vålla de största svårigheter och sätta viktiga allmänintressen på spel.

Det inträffade ej så sällan, att markägare, med vetskap om hur dyra omkostnaderna för anlåtande av expropriationsförfarandet ställde sig samt den tidsutdräkt ett sådant förfarande förde med sig, begärde och ofta även erhöle mera än skäligen ersättning. Men det kunde också inträffa att markägare, med vetskap om den ytterst svåra situation en vägstyrelse kunde iråka, om vägarbetet utfördes innan slutligt och bindande avtal träffats om marks upplåtande och lösen därför, sökte draga ut på förhandlingarna och slutligen vägrade lämna sitt medgivande till upplåtande av mark, därest icke de mest oskäligen ersättningsbelopp utbetalades.

Det kunde också inträffa, att väg eller bro genom naturhändelse eller annorledes plötsligt förstördes eller skadades, så att hjälpväg eller hjälpbro omedelbart måste utläggas för att trafiken å en måhända ytterst viktig trafikled ej fullständigt skulle bryta samman. Uppenbarligen vore det ett mycket viktigt samhällsintresse, att samfärdseln utan större rubbningar kunde upprätthållas. Men i berörda fall kunde med nu gällande bestämmelser en enda saksägare för en lång tid framåt omöjliggöra samfärdseln enbart genom att vägra upplåtelse av ett kanske nog så värdelöst mark- eller vattenområde.

Det kommittébetänkande, som i huvudsak legat till grund för den nu gällande expropriationslagen, hade utarbetats under åren 1908—1910. Vid den tiden hade trafiken å de allmänna vägarna ej på långt när kommit till den utveckling, som den nu nått, och hade därför ej heller krävt den snabba anpassning efter nya förhållanden, som nu fordrades.

Möjligen skulle, utan att markägares berättigade intressen komme att trädas för nära, kunna rådas bot mot berörda missförhållanden dels om i expropriationslagen under de särskilda bestämmelserna om expropriation för allmänna vägar intoges stadgande att, därest länsstyrelse på grund av särskilda omständigheter funne besittningstagande av mark för anläggning eller förändring av allmän väg nödigt, innan ansökning om expropriation bifallits eller marken enligt föreskrift i expropriationslagen eljest finge tagas i besitt-

ning, länsstyrelsen skulle äga att för viss tid medgiva sådant besittningstaggande mot ställande av pant eller borgen för expropriationsersättningen jämte sex procent ränta därå från tillträdesdagen, och dels genom stadgande av innebörd, att handräckning enligt 191 § utsökningslagen, tillsvicare och intill dess annorledes lagligen förordnats, icke finge ske, där överexekutor prövade besittningstagande av mark- eller vattenområde nödigt för öppethållande av allmän samfärdsled, samt hos överexekutor ställdes pant eller borgen för skada, som genom besittningstagandet kunde tillskyndas vederparten.

Länsstyrelsens framställning — vilken samtidigt med förslaget till lag om vägrätt remitterades för yttrande — rönste anslutning hos ett flertal myndigheter. Under den utredning, som i övrigt föregick antagandet av förslaget till vägrättslag, ifrågasattes från vissa håll, huruvida icke det i förslaget inrymda förfarandet kunde erhålla en vidsträcktare tillämpning och ersätta det omständliga, tidsödande och kostsamma expropriationsförfarandet.

I den proposition, nr 106, varigenom förslaget till vägrättslag underställdes 1930 års riksdag, erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att behovet av ett förenklat expropriationsförfarande gjorde sig alltmer kännbart. Frågan därom fölle emellertid utom ramen för den ifrågasatta vägrättslagstiftningen och skulle, därest den upptoges i samband därmed, kunna verka fördröjande på lagärendets behandling. Det vore att hoppas att vägrättslagens antagande skulle leda till ett minskat anlitande av expropriationsförfarandet. Anledning föreläge alltså att avvakta någon tids erfarenhet av verkningarna av nämnda lag.

Sedan den av länsstyrelsen i Södermanlands län gjorda framställningen överlämnats till 1929 års vägsakkunniga, ha dessa den 8 februari 1933 till chefen för kommunikationsdepartementet avlämnat förslag till lag om ändrad lydelse av 78, 79 och 79 a §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation. Såsom skäl för förslaget ha de sakkunniga bland annat anfört följande:

Lagen om vägrätt, som varit gällande över två år, hade under denna tid visat sig synnerligen väl ägnad att tillgodose det med lagen avsedda ändamålet. Den vid lagens tillkomst uttalade förhoppningen, att lagen även skulle leda till ett minskat anlitande av expropriationsförfarandet, syntes emellertid hittills icke hava gått i uppfyllelse. Enligt inhämtade uppgifter hade under åren 1931 och 1932 tillstånd till expropriation för vägföretag meddelats i respektive 28 och 49 fall. Till jämförelse kunde nämnas, att dylikt tillstånd under åren 1928—1930 meddelats i respektive 27, 49 och 33 fall.

Det förhållandet att, därest överenskommelse om upplåtelse av mark för allmän väg icke kunde träffas, vägdistriktet tvingades att för vägföretagets utförande enligt uppgjord plan tillgripa det kostsamma och tidsödande expropriationsförfarandet, utnyttjades av jordägare ofta nog och särskilt när det gällde smärre markområden för att avpressa vägdistriktet oskäligen ersättning. För att råda bot på nu berörda missförhållande vore det av största vikt att expropriationsförfarandet förenklades i syfte att göra det billigt och snabbt. Vad anginge expropriation av nyttjanderätt till mark för allmän väg — någon annan rätt till vägmark vore i allmänhet icke behöflig för vägdistrikten — torde nämnda syfte bäst nås genom att i största möjliga omfattning göra vägrättslagens bestämmelser tillämpliga å dylikt expropriation.

Förslaget innebär att bestämmelserna i vägrättslagen i viss omfattning skola bli tillämpliga på nyttjanderättsexpropriation för allmän väg. Ansökning om expropriationsrätt skall visserligen liksom nu prövas av Kungl. Maj:t. Däremot skall vad expropriationslagen innehåller om expropriationsmåls handläggning vid domstol, expropriationsnämnd, utvidgning av expropriation, expropriationsersättnings erläggande och tillträde av fastigheten, överenskommelse rörande expropriationsersättning, återkallande av expropriationsanspråk och expropriationskostnad icke tillämpas vid expropriation av nyttjanderätt till vägmark. Sedan förordnande om expropriation meddelats, skall den exproprierande genast äga taga marken i anspråk för vägen. Om marken ej tagits i anspråk senast ett år efter förordnandet, skall emellertid expropriationsrätten upphöra. I likhet med vad för närvarande är stadgat i vägrättslagen skall marken anses ha tagits i anspråk, då vägens sträckning över fastigheten blivit genom renstakning eller eljest tydligt utmärkt och vägarbetet påbörjats å fastigheten. Med hänsyn till att den exproprierande i de allra flesta fall är en kommunal samfällighet och att expropriationsersättningen oftast uppgår till ett jämförelsevis litet belopp anse de sakkunniga icke erforderligt att göra besittningstagandet av marken beroende av att därförut ställts pant eller borgen för expropriationsersättningen.

Beträffande expropriationsersättningen stadgas i förslaget att, sedan marken tagits i anspråk, fastighetens ägare och annan sakägare skola vara berättigade till ersättning för intrång och förlust enligt vad för dylikt fall stadgas i lagen om vägrätt ävensom att beträffande anhängiggörande och prövning av talan i fråga om ersättning bestämmelserna i nämnda lag skola gälla. Kunnna parterna icke komma överens om ersättningen, skall alltså inom den i 6 § vägrättslagen angivna tid från det vägen färdigställts över fastigheten talan i ersättningsfrågan instämmas till domstol. Frågan huruvida en person är att anse såsom sakägare avses skola avgöras enligt 3 § vägrättslagen. Av bestämmelsen, att rätten till ersättning inträder först sedan marken tagits i anspråk för vägen, anse de sakkunniga framgå, att om ett vägdistrikt därförut betalar ersättning till jordägaren och fastigheten sedan säljes innan marken tagits i anspråk, distriktet riskerar att få betala ersättning jämväl till nye ägaren.

Över de sakkunnigas förslag ha efter remiss utlåtanden avgivits av överståthållarämbetet och länsstyrelserna. Med dessa utlåtanden ha tillika inkommit yttranden från fastighetsnämnden i Stockholm, landsfogden i Kronobergs län samt vissa överlantmätare, vägingenjörer, vägstyrelser och vägstyrelseföreningar. Jämväl Svenska vägstyrelsernas förbund och Svenska vägföreningen, vilka beretts tillfälle att avgiva yttranden, ha inkommit med sådana.

Av dem som sålunda yttrat sig ha de flesta tillstyrkt eller ej haft något att erinra mot förslaget. Från vissa håll ifrågasattes ännu längre gående förenkling av expropriationsförfarandet än vad de sakkunniga föreslagit. Några

myndigheter uttala dock principiella betänkligheter mot förslagets genomförande.

Överståhållarämbetet yttrar att det principiellt sett kunde anses betänkligt att för vissa säkerligen ofta förekommande expropriationsärenden stadga så vittgående undantag från expropriationslagens allmänna bestämmelser, som förslaget innebure, helst som något sådant måhända skulle kunna åberopas till stöd för liknande undantagsbestämmelser även för andra grupper av expropriationsärenden. Med hänsyn till de uppenbara praktiska skäl som kunde åberopas till stöd för det framställda förslaget, funne sig överståhållarämbetet likväl icke böra för sin del motsätta sig förslagets upphöjande till lag. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* ställer sig något tveksam med hänsyn till att man beträffande en särskild grupp av expropriationsärenden skulle komma att väsentligen rubba expropriationslagens bestämmelser. Då emellertid de tidsödande och kostsamma former, som gällde enligt expropriationslagen, torde framstå såsom särskilt betungande, när det vore fråga om förvärv av vägrätt, ansåge sig länsstyrelsen kunna tillstyrka förslaget. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* föreslår, att vid vägrättsförfarande gode människors antal sättes till tre. Då lagen om vägrätt avsåge endast frivilliga överlåtelser, torde tvister om ersättningen höra till undantagsfallen. Enligt förslaget torde emellertid uppskattning av ersättningarna genom gode män bliva regel. Därest gode människors antal ökades till tre, skulle rätten kunna erhålla en fullt objektiv utredning att lägga till grund för sitt beslut. Därjämte syntes det länsstyrelsen lämpligt, att bestämmelser som tjänade till ledning vid ersättningsbeloppens beräkning infördes i lagen. *Länsstyrelsen i Örebro län* ifrågasätter en anordning enligt vilken domstol skulle pröva, huruvida vägrättsförfarandet finge tillämpas i ett visst expropriationsfall. Härom anför länsstyrelsen följande:

Det intrång och den skada, som tillfogades genom att mark toges i anspråk för väg, torde praktiskt taget vara lika stor, vare sig förvärvet skedde med äganderätt eller under form av nyttjanderätt. Vägrättslagen hade hittills gällt allenast vid frivillig överlåtelse. Då fråga vore om upplåtelse tvångsvis av mark, syntes vederbörande sakägare i förevarande fall, liksom då expropriationen avsåge annat ändamål, böra rättvisligen vara tillförsäkrade förmånen att få sina anspråk på gottgörelse pröva i den ordning, som i expropriationslagen nu funnes stadgad.

I motiven till förslaget framhölls, att nuvarande bestämmelser, enligt vilka ett vägdistrikt vid bristande överenskommelse om markupplåtelse tvingades att för vägföretagets utförande enligt uppgjord plan tillgripa det kostsamma och tidsödande expropriationsförfarandet, av jordägare ofta nog och särskilt när det gällde smärre markområden utnyttjades för att avpressas vägdistriktet oskälig ersättning. Detta vore otvivelaktigt riktigt.

Det borde ock medgivas, att i sådana fall, då skadan eller intrånget uppenbarligen vore ringa, det knappast vore rimligt att en så omständlig och dyrbar apparat som ett fullständigt expropriationsförfarande skulle behöva komma till användning. Möjligen skulle man därför kunna tänka sig en sådan anordning, varigenom det skulle ankomma på vederbörande domstol att avgöra, huruvida enligt ågången stämning vägrättsförfarande skulle tillämpas eller, efter yrkande av sakägare, ersättningsfrågan avgöras genom expropria-

tionsnämnd. Spörsmålet därom syntes i varje fall förtjäna ett närmare övervägande.

Landsfogden i Kronobergs län avstyrker i huvudsak förslaget samt anför:

Expropriationslagstiftningen syntes beröra ett ämne av så ömtålig rättslig natur, att en utvidgning av rätten till expropriation eller mera principiella ändringar av stadganden i lagen icke borde vidtagas utan att tillgodoseende av synnerligen viktiga samhällsintressen befunnits kräva det. Någon egentlig utökning av möjligheten att genom expropriation erhålla rätt till erforderlig mark för framdragande av allmän väg skulle måhända genomförandet av ifrågavarande lagändringar icke direkt medföra. Men slopandet i fråga om expropriation av nyttjanderätt till mark för allmän väg av så viktiga delar av den nuvarande expropriationslagen som t. ex. rätten till utvidgning av expropriation enligt 12 § i nämnda lag torde i verkligheten innebära ett så avsevärt undanskjutande av hänsynen till vederbörande markägares från andra synpunkter berättigade intressen, att den nya lagstiftningen icke kunde anses tillräckligt motiverad för ernående av ett förenklat expropriationsförfarande, vilket i motiveringen till förslaget angivits såsom huvudsyftet med detsamma. Landsfogden ansåge sig därför icke kunna förorda genomförande av de sakkunnigas ifrågavarande förslag i vidare mån än såvitt anginge bestämmelserna om när exproprierad mark finge tagas i anspråk samt ändring för vägstyrelsens vidkommande av skyldigheten att ställa pant eller borgen för expropriationsersättningen, innan marken finge tagas i besittning.

Arbetsutskottet i *Östergötlands läns vägstyrelseförening* anser, att frågan om beviljande av expropriation för allmän väg borde avgöras av länsstyrelsen, samt anför härom följande:

Då det ankomme på länsstyrelse att besluta om byggande av allmän väg, och sagda myndighet jämväl ägde den bästa kännedom om ortens förhållanden, syntes det utskottet lämpligt att även frågor om expropriation av mark för allmän väg avgjordes av länsstyrelse. Det kunde visserligen däremot invändas, att bristande likformighet med avseende å olika expropriationsärendens handläggning skulle därav bliva en följd, då frågor angående expropriation av mark för annat ändamål än allmän väg prövades av Kungl. Maj:t, men denna invändning syntes likväl icke vara tillräckligt vägande i förhållande till de fördelar, som vore att vinna med det av utskottet föreslagna arrangemang. Utskottet kunde icke heller inse, att rättssäkerheten skulle kunna befaras bliva lidande därigenom att länsstyrelse bleve beslutande myndighet i fråga om expropriation av mark för allmän väg.

Mot vad arbetsutskottet sålunda föreslagit erinrar *länsstyrelsen i Östergötlands län* följande:

Frånsett att därigenom skulle brytas mot den på detta område hittills gällande principen, hölle länsstyrelsen före, att arbetsutskottets förslag knappast, på sätt med detsamma uppenbarligen åsyftades, skulle medföra någon snabbare handläggning av dessa expropriationsärenden utan snarare vara ägnat att fördröja ärendenas slutliga handläggning. Det kunde nämligen icke ifrågasättas annat än att besvär skulle få anföras mot länsstyrelsens beslut om tillstånd till expropriation i samma ordning, som vore gällande beträffande andra ärenden av administrativ natur, och länsstyrelsens beslut måste följaktligen hava vunnit laga kraft, innan detsamma kunde verkställas och expropriationsärendets handläggning fortsättas. Under sådana förhållanden funne sig länsstyrelsen sakna tillräcklig anledning att understödja arbetsutskottets förslag.

Svenska vägstyrelsernas förbund anför:

Det vore möjligt för en tredskande markägare att tvinga sig till expropriation även i sådana fall, där expropriationskostnaden väsentligen komme att överstiga markersättningen. Ehuru förbundet vore medvetet om de svårigheter, som vore förenade med en förenkling i dessa fall, framstode det dock som en önskvärdhet att förhindra utgivandet av onödiga kostnader i fall, där uppenbar vrånghet från markägares sida föreläge. Det hade varit önskvärt, att t. ex. länsstyrelsen eller häradsrätten hade kunnat utrustas med befogenhet att bestämma, huruvida expropriation verkligen borde komma till stånd i fall, där ersättningsbeloppet otvetydigt bleve så ringa, att själva kostnaden för expropriationsförfarandet måste antagas bliva väsentligt större.

Härutöver ha i några yttranden framställts erinringar mot vissa detaljer i de sakkunnigas förslag.

Vid 1934 års riksdag väcktes två motioner (I: 253 och II: 336), däri motionärerna hemställde att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande lämpligaste sättet för fastställande av ersättning för jordlösen jämte andra liknande ersättningar, förorsakade och nödvändiggjorda vid vägföretag.

I det utlåtande, nr 28, som första lagutskottet avgav över motionerna, framhöll utskottet såsom önskvärt, att det förfarande som skulle tillämpas vid förvärv av äganderätt eller nyttjanderätt till mark för väg vore så enkelt och billigt som möjligt. Lagen om vägrätt som i detta avseende syntes uppfylla ganska högt ställda anspråk ägde tillämpning allenast i sådana fall, då frivillig överenskommelse om själva markupplåtelsen träffats eller skulle anses träffad. Då emellertid 1929 års vägsakkunniga avlämnat förslag, enligt vilket förfarandet vid expropriation av vägrätt i de fall då frivillig överenskommelse om själva markupplåtelsen icke kunnat träffas skulle i nära anslutning till bestämmelserna i lagen om vägrätt i hög grad förenklas, samt den utredning som redan företagits i detta ämne inom kort torde vara avslutad, funne utskottet icke anledning att hos Kungl. Maj:t påkalla ytterligare åtgärd. Utskottet förutsatte härvid, att Kungl. Maj:t utan dröjsmål förelade riksdagen det förslag, vartill utredningen slutligen kunde föranleda. På grund härav hemställde utskottet att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

**Departements-
chefen.**

Frågan om förenkling av förfarandet vid expropriation för allmän väg har blivit särskilt aktuell genom den livliga utveckling som för närvarande äger rum på vägväsendets område och som av allt att döma kommer att fortfara ännu under lång tid framåt. Av den lämnade redogörelsen framgår att de nuvarande reglerna i avseende å tvångsförvärv av mark till allmän väg enligt mångas uppfattning äro mindre tillfredsställande. Det torde ej heller kunna förnekas att den tidsspillan och de kostnader som äro förbundna med expropriationsförfarandet kunna vara ägnade att i viss mån motverka det allmänna intresset av vägbyggnadsverksamhetens befrämjande. Ett betänkligt förhållande är att väghållningsdistrikten, för undvikande av de med ex-

propriation förbundna svårigheterna, kunna se sig nödsakade att i ersättning för markupplåtelse utgiva belopp som väsentligen överstiga vad som i de särskilda fallen kan anses skäligt. Det sätt på vilket expropriationsförfarandet för närvarande är anordnat kan sålunda medföra en ur det allmännas synpunkt ogynnsam återverkan på de frivilliga upplåtelseerna av mark till vägändamål.

Enligt vägsakkunnigas förslag skulle en förenkling av expropriationsförfarandet genomföras på det sätt att bestämmelserna i lagen om vägrätt i viss utsträckning gjordes tillämpliga jämväl på tvångsupplåtelse av nyttjanderätt till vägmark. Efter det expropriationsrätt beviljats, skulle den exproprierande genast få taga marken i anspråk för vägen. Sedan detta skett, skulle fastighetens ägare och annan sakägare vara berättigade till ersättning enligt reglerna i lagen om vägrätt. Även beträffande anhängiggörande och prövning av talan om sådan ersättning skulle bestämmelserna i nämnda lag äga tillämpning.

Den sålunda föreslagna anordningen — vilken i allmänhet tillstyrkts av de hörda myndigheterna — skulle onekligen medföra en ur vägintrössenas synpunkt gynnsam förenkling av förfarandet vid expropriation för allmän väg. Möjligheten för den exproprierande att, så snart expropriationsrätt beviljats, omedelbart kunna komma i besittning av marken, måste sålunda minska den för närvarande förefintliga risken, att ett påbörjat vägarbete måste tillfälligtvis avbrytas, därför att väghållningsdistriktet ännu ej har rätt att förfoga över all erforderlig vägmark. Tydligt är ock att det förenklade förfarandet i kostnadsavseende skulle ställa sig fördelaktigare än det nuvarande expropriationsförfarandet. Slutligen torde förenklingen medföra jämväl den fördelen för väghållningsdistrikten, att dessa vid förhandlingar angående markupplåtelse komme att intaga en väsentligen starkare ställning än vad nu är fallet. Något nödtvång att i förekommande fall utfästa högre ersättning än som i och för sig är rimligt torde ej komma att föreligga.

Beträffande flertalet fall synas några egentliga betänkligheter ej behöva möta mot att göra vägrättslagens bestämmelser tillämpliga på tvångsupplåtelse av nyttjanderätt till vägmark. Väganläggning torde sålunda endast undantagsvis medföra någon mera betydande värdeminskning av fastighet varöver vägen framdrages. Ej sällan torde vägens tillkomst medföra sådan nytta för fastigheten att markförlusten därigenom mer än väl uppväges. För sådana vanligen förekommande fall vill det synas som om fastighetsägares och annan rättsägares intressen skulle bli behörigen tillgodosedda genom rätten att utfå ersättning i den ordning vägrättslagen stadgar.

Tydligen kunna dock fall tänkas förekomma, där väganläggningen utövar en avgörande eller mera väsentlig inverkan på fastighetsvärdet. Huruvida i dylika fall vägrättslagens bestämmelser kunna anses innefatta tillfredsställande skydd för de enskilda rättsägarna förefaller mera tveksamt. I detta hänseende torde följande omständigheter böra uppmärksammas.

För närvarande gäller enligt 12 § expropriationslagen att om nyttjanderätt eller servitutsrätt skall tvångsupplåtas och därav föranledes synnerligt men

för fastigheten eller någon del därav fastighetsägaren är berättigad fordra att område som lider sådant men skall lösas. Denna rätt för fastighetsägaren att påkalla utvidgning av expropriationen skulle i de fall varom nu är fråga komma att upphöra, därest de sakkunnigas förslag genomfördes i oförändrat skick. Det torde emellertid kunna ifrågasättas huruvida icke med hänsyn till fastighetsägarens behöriga intresse nämnda rätt i någon form bör bibehållas. Visserligen är en fastighetsägare även enligt vägrättslagen berättigad till ersättning för det intrång som vägens byggande och begagnande förorsakar beträffande den del av fastigheten som icke tagits i anspråk för vägen. Och denna ersättning kan måhända efter omständigheterna komma att uppgå till belopp, som i det närmaste motsvarar hela värdet av det ifrågakomna området. Då det emellertid för fastighetsägaren kan te sig mer eller mindre ovissat, huruvida hans särskilda synpunkter kunna vinna beaktande vid en uppskattning av intrånget, synes möjligheten att påkalla utvidgning av expropriationen vara ganska betydelsefull för fastighetsägaren.

Genom expropriationsmålets anhängiggörande vid domstol och kungörande i föreskriven ordning vinnes en tillfredsställande trygghet för att rättsägare få tillfälle att bevaka sina anspråk. Då enligt de sakkunnigas förslag någon handläggning vid domstol ej skulle förekomma, synes härav följa en viss försvagning av rättsägarnas ställning. Bristen på publicitet synes kunna bli en kännbar särskilt för inteckningshavarna, då dessa enligt den föreslagna ordningen skulle vara tvungna att själva taga initiativ till utfående av ersättning.

Enligt nuvarande ordning iakttages vid expropriationen inteckningshavarnas intresse ex officio. Expropriationsersättningen nedsättes hos länsstyrelsen och fördelas enligt samma regler som gälla för fördelning av köpeskillning för exekutivt såld fastighet. Utfaller vid fördelning av expropriationsersättningen likvid å intecknings huvudstol blir inteckningen till motsvarande belopp utan verkan. Med tillämpning av vägrättslagen skulle inteckningshavarna icke genom myndighets försorg tillhandahållas någon ersättning på grund av expropriationen. Deras rätt till ersättning av väghållningsdistriktet skulle bli beroende av huruvida de kunde visa att de genom väganläggningen lidit skada. Dylik bevisning lär emellertid mången gång bli svår att föra. Detta i förening med att enligt vägrättslagen inteckningshavare för bevarande av sin skadeståndsrätt har att anhängiggöra talan inom tio år från det vägen blivit färdigställd över fastigheten, gör att inteckningshavarnas rättsställning, därest de sakkunnigas förslag genomfördes, skulle komma att undergå viss försämring.

Genom särskilda bestämmelser i expropriationslagen och inteckningsförordningen är det för närvarande sörjt för att expropriationen kommer till synes i fastighetsboken. Då expropriationsmålet redan i samband med stämningens utfärdande antecknas i fastighetsboken, erhåller den som vill avsluta något rättsärende rörande fastigheten genom gravationsbeviset upplysning om den förestående expropriationen. Av särskild betydelse är att nyttjanderätt och annan särskild rätt som förvärvats genom expropriationen blir föremål för anteckning i fastighetsboken. Angående dylik rätt — som äger företräde

framför all annan rätt till fastigheten — bör upplysning kunna erhållas ur fastighetsboken. I fastighetsboken antecknas jämväl sådana förändringar beträffande inskrivna rättigheter som uppkommit i följd av expropriationen. Med det av de sakkunniga föreslagna systemet skulle emellertid några anteckningar i fastighetsböckerna rörande nyttjanderättsexpropriation för allmän väg ej längre komma att ske. Detta skulle naturligtvis i viss mån försvaga fastighetsbokens användning såsom upplysningskälla rörande fastigheternas rättsförhållanden.

•På grund av de omständigheter som nu blivit berörda förefaller det knappast tillrådigt att göra en så vittomfattande förenkling, att vägrättslagens bestämmelser utan inskränkning bliva tillämpliga på nyttjanderättsexpropriation för allmän väg. Emellertid synes såsom förut antytts vägrättsförfarandet utan olägenhet kunna komma till användning i sådana fall, där fastigheten genom väganläggningen icke tillskyndas något mera avsevärt men. Då å andra sidan dessa fall helt visst äro de till antalet ojämförligt övervägande, har det förefallit som om syftet med de sakkunnigas förslag i huvudsak skulle kunna vinnas genom att särskilja dessa fall från de fall där expropriationen bör försiggå i vanlig ordning. En dylik uppdelning förutsätter att i det särskilda fallet en prövning äger rum, huruvida det ena eller andra förfarandet bör tillämpas. Då medgivande av expropriationsrätt liksom hittills lärer böra ankomma på Kungl. Maj:ts avgörande, torde det ur olika synpunkter vara lämpligast att jämväl omförmälda prövning förbehålles Kungl. Maj:t. I överensstämmelse med vad nu anförts synes i 77 § expropriationslagen böra upptagas en bestämmelse rörande nyttjanderättsexpropriation, enligt vilken Kungl. Maj:t, beträffande fastighet för vilken expropriationen finnes icke medföra avsevärt men, på framställning av sökanden äger förordna, att i fråga om rätt till ersättning samt ordningen för ersättningens bestämmande stadgandena i lagen om vägrätt skola äga motsvarande tillämpning.

Vid bedömandet av frågan, huruvida en fastighet genom expropriation lider avsevärt men, komma tydligen åtskilliga omständigheter i betraktande. Om vägen exempelvis skall framdragas över fastigheten på sådant sätt att å fastigheten uppförda byggnader måste nedrivas, torde oftast avsevärt men få anses föreligga. Emellertid lär en väganläggning även annorledes kunna föranleda sådan minskning av fastighetsvärdet, att man kan tala om avsevärt men för fastigheten. Understundom torde sålunda värdet av den mark som skall avstås för vägen vara så betydande, att redan markförlusten i och för sig måste anses innebära avsevärt men för fastigheten. Vad som i dylika fall lärer böra tilläggas utslagsgivande betydelse är dock icke värdeminskningens absoluta storlek utan dess storlek i förhållande till fastighetens värde. Under det att upplåtande av en viss areal värdefull åkerjord kan betyda avsevärt men för en mindre fastighet, behöver detsamma icke vara fallet beträffande en större fastighet.

För närvarande gäller enligt 5 § fjärde stycket expropriationslagen att Kungl. Maj:t i samband med förordnande om expropriation skall utsätta viss tid, inom vilken den som erhållit expropriationsrätt skall fullfölja frågan ge-

nom ansökning om stämning till domstol, vid äventyr att expropriationsrätten upphör. Genom detta stadgande förebyggas de olägenheter som skulle kunna uppkomma för fastighetsägaren, därest frågan om expropriationens fullföljande hölles svävande under obestämd tid. En motsvarande bestämmelse torde erfordras även för de fall där, såsom nu är avsett, vägrättsförfarandet skall äga tillämpning och där således någon handläggning av expropriationsmålet vid domstol ej skall förekomma. De sakkunniga ha i sådant hänseende föreslagit en bestämmelse, enligt vilken expropriationsrätten skulle upphöra om ej marken tagits i anspråk senast ett år efter förordnandet. Därvid skulle — i överensstämmelse med stadgandet i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt — mark anses ha tagits i anspråk, då vägens sträckning över fastigheten blivit genom renstakning eller eljest tydligt utmärkt och vägarbetet påbörjats å fastigheten.

Mot de sakkunnigas förslag i denna del ha vissa erinringar blivit framställda. Sålunda anmärker *Svenska vägstyrelsernas förbund* att den exproprierande enligt förslaget skulle vara tvungen att inom den föreskrivna tiden påbörja vägarbete inom varje särskild fastighet. Detta kunde leda till att en mängd smärre åtgärder måste verkställas med föregripande av vägarbetets planmässiga utförande. Enligt förbundets mening borde det vara tillräckligt, att vägarbetet såsom sådant påbörjats inom den stadgade fristen; någon skyldighet att inom samma tid ha igångsatt arbetet å varje särskild fastighet borde däremot icke förefinnas. Förbundet ifrågasätter jämväl, huruvida det icke vore tillräckligt att renstakning utförts inom den föreskrivna tiden. Därest detta stadgades, borde dock enligt förbundets mening bestämmelsen kompletteras med föreskrift om renstakningens tillkännagivande antingen i ortstidning eller genom särskilt meddelande till varje markägare. Även *länsstyrelsen i Gotlands län* har ansett den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen vara mindre tillfredsställande. Olika omständigheter av tvingande natur kunde föranleda att en planerad vägbyggnad icke hunne påbörjas inom den tid man först tänkt sig utan måste uppskjutas. Den tid inom vilken expropriationsrätten borde begagnas syntes därför länsstyrelsen icke böra sättas under två år.

Den tidsfrist inom vilken vägmarken skall ha tagits i anspråk torde böra bestämmas på sådant sätt att olägenheter av den art i nyssnämnda yttranden angivits såvitt möjligt undvikas. För detta ändamål lärer det emellertid icke vara erforderligt att förändra den definition på marks tagande i anspråk, vilken redan nu är uppställd i lagen om vägrätt. Olägenheterna synas kunna undgås, därest tidsfristen göres något längre än vad de sakkunniga föreslagit. Vad under utredningen framkommit giver dock närmast vid handen att tidsfristen icke bör en gång för alla fixeras i lagtexten. Med hänsyn till de växlande förhållanden, som kunna föreligga allt efter vägarbetets omfattning och beskaffenhet, samt den utsträckning i vilken expropriation måst företagas, synes det lämpligast att Kungl. Maj:t i varje expropriationsärende av förevarande slag utsätter den tid, inom vilken marken, på sätt i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt är stadgat, skall ha tagits i anspråk, vid

äventyr att expropriationsrätten upphör. En bestämmelse av sådant innehåll synes böra fogas till 77 § expropriationslagen.

Ett av huvudsyftena med den föreslagna förenklingen är att den expropri-erande skall kunna snabbare än vad nu är fallet komma i besittning av väg-
marken. Har Kungl. Maj:t förordnat att vägrättsförfarandet skall tillämpas, torde besittningstagandet böra få ske omedelbart därefter. Att såsom vill-
kor härför fordra ställande av pant eller borgen för ersättningen lärer, i de fall varom här är fråga, ej kunna anses påkallat. Den exproprierandes rätt att i förevarande ordning genast taga marken i besittning synes lämpligen böra komma till uttryck genom ett tillägg till stadgandet i 78 § expropriations-
lagen.

I samband med nu ifrågasatta lagändringar ha 79 § expropriationslagen och 33 § stadsplanlagen funnits böra undergå redaktionell jämkning.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upp-
rättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation samt lag om ändrad lydelse av 33 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142).*»

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lag-
förslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917
(nr 189) om expropriation.**

Härigenom förordnas, att 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

77 §.

Konungen äge — — — härför erfordras.

Avser expropriationen upplåtelse av nyttjanderätt till vägmarken, må Konungen, beträffande fastighet för vilken expropriationen finnes icke medföra avsevärt men, på framställning av sökanden förordna, att i fråga om rätt till ersättning samt ordningen för ersättningens bestämmande stadgandena i lagen om vägrätt skola äga motsvarande tillämpning.

Meddelas förordnande som i andra stycket sägs, utsätte Konungen tillika viss tid, inom vilken marken, på sätt i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt är stadgat, skall hava tagits i anspråk, vid äventyr att expropriationsrätten upphör.

78 §.

Den exproprierande — — — från tillträdesdagen.

Har förordnande meddelats enligt 77 § andra stycket, vare den exproprierande berättigad att utan ställande av pant eller borgen genast taga marken i besittning.

79 §.

Har den exproprierande i annat fall än i 78 § andra stycket sägs enligt medgivande av ägaren eller stadgande i denna lag tagit mark i besittning utan att ersättningen blivit bestämd av expropriationsnämnd, och kan sådan uppskattning icke lämpligen äga rum, innan den anläggning, för vilken expropriationen sker, längre fortskridit, äge rätten på framställning av part låta anstå med tillsättande av nämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142).

Häri genom förordnas, att 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 skall erhålla följande ändrade lydelse:

33 §.

Är fråga om marks avstående till gata eller annan allmän plats, skola de särskilda bestämmelserna i 78 § första stycket och 79 § lagen om expropriation äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1935.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 21 januari 1935.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet   MOLIN,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GELJER,
                  BAGGE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 26 oktober 1934, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation* samt *lag om ändrad lydelse av 33 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142)*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet Einar Anderberg.

Lagrådet yttrade:

Det remitterade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen om expropriation avser att vid anläggning eller förändring av allmän väg, ifall endast nyttjanderätt till vägmarken begäres, bereda lättare tillgång till tvångsförvärv av sådan rätt än expropriationslagen medger. Behovet härav har motiverats dels med önskvärldheten av att den exproprierande skall bliva i tillfälle att taga marken i besittning omedelbart efter det tillstånd till expropriation meddelats och dels därmed att expropriationsförfarandet är förenat med dryga kostnader, som lämna markägaren möjlighet att av den exproprierande tilltvinga sig högre ersättning än som är skälig. Det första av dessa skäl synes vara av mindre betydelse då erforderlig snabbhet i fråga om besittningstagandet synes kunna ernås redan på grund av 78 § expropriationslagen, enligt vilken möjlighet för den exproprierande att taga marken i besittning inträder så snart stämning i expropriationsmålet utfärdats. Det synes också i själva verket huvudsakligen hava varit det andra av de anförda skälen, som lett till förslagets framläggande. Att markägaren vägrat att mottaga erbjudande av skälig ersättning i medvetande att, om det går till expropriation, han icke drabbas av någon kostnad härför, samt att vägstyrelsen hellre än att ådraga sig expropriationskostnaderna erlagt högre ersättning än som överensstämt med en riktig värdesättning torde, av utredningen att döma, ej sällan hava

förekommit. Ett förebyggande härav för framtiden finner även lagrådet vara påkallat. Om det sålunda är ur rent praktisk synpunkt som denna lättnad medgives för en stor och för det allmänna synnerligen viktig grupp av expropriationsärenden, torde avgörande betydelse icke behöva tillmätas överståthållarämbetets eljest mycket beaktansvärda erinran att medgivande av undantagsbestämmelser för ett slag av expropriationsärenden lätt kan komma att åberopas till stöd för liknande undantag jämväl för andra slag.

Någon förenkling av förfarandet med åtföljande kostnadsbesparing, som skulle kunna göra de båda parterna mera jämspelta vid förhandlingen om markersättningen, lär icke lämpligen kunna åstadkommas inom det vanliga expropriationsförfarandets ram. Vill man nå syftet, torde därför ett annat förfarande böra anlitas. Enligt det föreliggande förslaget har man valt att, sedan förordnande om tvångsupplåtelse i överensstämmelse med expropriationslagens stadganden kommit till stånd, låta i fråga om rätten till ersättning samt ordningen för ersättningens bestämmande det enklare och billigare förfarandet i lagen om vägrätt bliva tillämpligt.

Förslaget innebär alltså att under vissa förutsättningar detta förenklade förfarande skall kunna äga rum även då fråga är om markupplåtelse tillkommen icke, såsom i vägrättslagen förutsättes, på grund av uttryckligt eller presumerat medgivande av fastighetens ägare utan på grund av Konungens förordnande. Att tillämpa enahanda stadganden i dessa olika fall kan dock vara betänkligt från den synpunkten att mera betryggande garantier för tillvaratagande av vederbörande sakägares intressen kunna vara av nöden vid tvångsupplåtelse av vägmark än vad fallet är vid en frivillig upplåtelse. Även expropriation för vägändamål kan nämligen för därav berörda fastigheter vara av mycket växlande betydelse.

Detta har också beaktats i det remitterade förslaget, vilket för tillämpning av det enklare förfarandet uppställt det villkoret att expropriationen finnes icke medföra avsevärt men för den fastighet varom fråga är. Emot en dylik avfattning av regeln må emellertid anmärkas att densamma synes medgiva det enklare förfarandets tillämpning i vissa fall då detta knappast är lämpligt. Enligt lagrådets mening är det sålunda icke tillrådigt att förordnande, som i förslaget avses, skall kunna meddelas på den grund att vid jämförelse mellan, å ena sidan, olägenhet av expropriationen och, å andra sidan, den nytta densamma kan medföra för fastigheten expropriationen finnes på det hela taget medföra större fördel än olägenhet eller åtminstone icke något övervägande men av avsevärd betydelse. Det riktiga synes i stället vara att man endast såframt det intrång för fastigheten, som direkt följer av själva markupplåtelsen eller som eljest orsakas av vägens byggande eller begagnande, kan, bortsett från uppkommande nytta, betecknas såsom icke avsevärt, avstår från de garantier som uppställas i expropriationslagen. Vidare må här framhållas att den av departementschefen anförda grundsatsen att värdeminskningens absoluta storlek icke bör vara utslagsgivande utan i stället dess storlek i förhållande till fastighetens värde torde böra tillämpas med viss försiktighet. Värdet av marken kan — låt vara mera sällan — i och för sig vara så högt, att

dess avstående innebär sådant intrång på fastigheten att det vanliga expropriationsförfarandet måste anses vara på sin plats. Lagrådet förordar med stöd av det anförda att villkoret för ett medgivande av det förenklade förfarandet anges så, att upplåtelsen finnes icke medföra avsevärt intrång för den fastighet marken tillhör.

Enligt förslaget skall prövningen, huruvida det enklare förfarandet må tillgripas, utföras av Konungen i samband med avgörandet av frågan om expropriationsrätt. Denna prövning är — ehuru den uppenbarligen icke får betraktas såsom i materiellt avseende i någon mån bindande för de avgöranden, vilka sedermera skola träffas i uppkommande ersättningsfrågor — av betydelse icke blott för fastighetsägarens utan jämväl för andra rättsägares och bland dem inteckningshavares rätt; och den blir, även om utredning beträffande fastighetens beskaffenhet förebringas, förenad med de svårigheter som alltid åtfölja ett bedömande utan omedelbar tillgång till det bedömda föremålet. Här tillkommer dessutom det moment av ovisshet som sammanhänger med stadgandet i 77 § expropriationslagen, enligt vilket beslutet om expropriationsrätt icke alltid hänför sig till ett bestämt område utan möjlighet finnes att vid vägens utläggande å marken avvika från den å kartan utmärkta sträckningen. I många fall medför säkerligen en sådan avvikelse endast ringa förändring i intrånget å fastigheten, men detta kan ingalunda alltid antagas vara händelsen. En förutsättning, om också icke i lagen utsagd, för medgivande av det enklare förfarandet måste därför vara antingen att det är klart att en jämkning av vägens sträckning icke kan i förevarande avseende så förändra situationen att tillämpningen av expropriationslagen bör vara utesluten eller också att området för expropriationen bestämmes så att någon nämnvärd jämkning av vägbanans läge icke får äga rum. Ett iakttagande av det sagda — och överhuvud en omsorgsfull prövning i varje särskilt fall av den förevarande frågan — förutsätter tydligen ett visst mått av utredning beträffande vägmarkens beskaffenhet, odling och bebyggelse. Det är därför nödvändigt att fastighetens ägare och innehavare så ock annan, som av expropriationen kan lida men, beredes tillfälle att yttra sig över gjord framställning om tillämpning av det enklare förfarandet. Detta bör klart framgå av lagtexten, vilket lättast torde kunna vinnas genom en föreskrift att framställningen där om skall göras i själva den ansökning om expropriationsrätt, varöver nämnda intressenter jämlikt 4 § expropriationslagen skola erhålla tillfälle att avgiva yttrande. Man synes dock ej böra stanna därvid. En tillräcklig grundval för förklarings avgivande och frågans bedömande kan icke anses vara lagd endast genom ett kortfattat yrkande. Man torde därutöver böra fordra att de skäl, som i varje särskilt fall kunna åberopas för yrkandet, uttryckligen angivas. Lagrådet förordar därför att förslaget kompletteras med ett stadgande av innebörd att framställning, varom här är fråga, skall göras i ansökningen om rätt till expropriation och att därvid skola angivas de särskilda skäl, på vilka framställningen grundas.

Enligt 49 § sista stycket i lagen om expropriation, vilket stadgande enligt förslaget läser vara avsett att tillämpas jämväl i nu förevarande fall, skall

den förvärvade nyttjanderätten till vägmarken äga företräde framför all annan rätt till samma mark. Denna rätt motsvarar således den i 1 § vägrättslagen omförmälda rätten att nyttja marken för vägen utan hinder av den rätt annan må äga i avseende å fastigheten. Förslaget innebär i själva verket, såsom ovan antytts, en utsträckning av vägrättslagens tillämplighet till det fall att Konungen förordnat att mark får tagas i anspråk för allmän väg. Det synes under sådana förhållanden vara att förorda att i Konungens förordnande direkt utsäges att sökanden må förvärva *vägrätt* till marken genom att inom viss av Konungen bestämd tid taga densamma i anspråk på sätt i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt sägs. I lagen bör stadgas att, sedan förordnandet meddelats, vad saken vidare angår bestämmelserna i lagen om expropriation icke skola gälla utan att i stället vad i lagen om vägrätt är föreskrivet skall vinnas tillämpning — en gränsdragning, som även om förslaget skulle vidhållas oförändrat är att förorda. Av sålunda avfattade bestämmelser torde utan att detta uttryckligen angives tydligt framgå såväl att sökanden genom Konungens förordnande erhåller rätt att genast, utan ställande av pant eller borgen, taga marken i besittning som ock att, om sökanden underlåter att taga marken i anspråk inom den utsatta tiden, någon vägrätt ej uppkommer.

De av lagrådet förordade nya bestämmelsernas innebörd kommer att klarare framträda om de sammanföras i en särskild paragraf efter 79 a §. I sådant fall föreligger ej anledning att företaga den eljest erforderliga, föreslagna ändringen av 33 § stadsplanelagen.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 8 februari 1935.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, lagrådets den 21 januari 1935 avgivna utlåtande över de den 26 oktober 1934 till lagrådet remitterade förslagen till *lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation* samt *lag om ändrad lydelse av 33 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142)*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

»Lagrådet har i allt väsentligt tillstyrkt den föreslagna förenklingen av förfarandet vid expropriation för allmän väg. De erinringar lagrådet framställt mot utformningen av förslaget till ändringar i expropriationslagen äro huvudsakligen av formell art.

Beträffande det för tillämpning av det enklare förfarandet uppställda villkoret, att expropriationen finnes icke medföra avsevärt men för fastigheten, har lagrådet anmärkt att avseende borde fästas allenast vid själva det intrång som förorsakades av expropriationen och att sålunda någon hänsyn ej borde tagas till om expropriationen även medförde nytta för fastigheten. Vidare har lagrådet framhållit att den i remissprotokollet anförda grundsatsen, att värdeminskningens absoluta storlek icke borde vara utslagsgivande utan i stället dess storlek i förhållande till fastighetens värde, torde böra tillämpas med viss försiktighet. Emot vad sålunda anförts lärer icke vara något att erinra. För att innebörden av förevarande bestämmelse skall komma till tydligare uttryck har jag i enlighet med lagrådets hemställen vidtagit sådan jämkning av lagtexten att uttrycket 'men' ersatts med ordet 'intrång'.

Lagrådet, som framhävt betydelsen av att beslut i ärenden varom här är fråga föregås av omsorgsfull utredning, har förordat att förslaget kompletteras med ett stadgande av innebörd, att framställning om tillämpning av det enklare förfarandet skall göras i ansökningen om rätt till expropriation och att därvid skola angivas de särskilda skäl på vilka framställningen grundas. Lika med lagrådet finner jag angeläget att förevarande ärenden underkastas en noggrann prövning. Jag håller dock före att tillräckliga skäl knappast

föreligga för en formföreskrift, vilken skulle leda till att en framställning om förenklat förfarande icke — hur sakligt berättigad den än vore — skulle kunna upptagas till prövning, om den, exempelvis på grund av förbiseende, ej kommit att göras i själva expropriationsansökningen. Kravet på en sådan formföreskrift synes närmast vara förestavat av en önskan, att i lagen uttryckligen måtte fastslås att vederbörande sakägare skulle höras över framställningen. Så bleve fallet om den ifrågasatta föreskriften meddelades, i det att 4 § tredje stycket expropriationslagen då komme att avse även framställning av förevarande slag. Någon anledning till farhåga att sakägarna icke skola bliva vederbörligen hörda om icke uttrycklig lagbestämmelse därom finnes, torde emellertid icke föreligga. I de säkerligen sällsynta fall, då framställningen om förenklat förfarande kommer att göras i annan handling än den, i vilken expropriationstillståndet begärts, och då sålunda remiss av framställningen icke kommer till stånd på grund av uttryckligt lagbud, torde den allmänna ämbetsplikt i avseende å ärendenas beredning som åvilar vederbörande föredragande i statsrådet innefatta fullt tillräcklig garanti för att sakägarna bliva hörda. Ej heller finner jag mig kunna tillstyrka en uttrycklig bestämmelse, att de särskilda skäl på vilka framställningen grundas skola däri angivas. Då det uppenbarligen måste vara i sökandens intresse att den erforderliga utredningen snarast blir ävågbart, torde man kunna utgå från att så i regel kommer att ske utan särskild föreskrift. Och därest i något enstaka fall sökandens huvudsakliga skäl skulle framkomma först under ärendets fortsatta behandling, synes det obilligt om denna omständighet i och för sig skulle behöva leda till att sökandens begäran ej vunnit bifall. Därtill kommer att vissa svårigheter kunna tänkas uppstå vid tillämpningen av en föreskrift med angivet innehåll.

Vidare har lagrådet, som funnit förslaget innebära en utsträckning av vägrättslagens tillämplighet till det fall att Konungen förordnat att mark får tagas i anspråk för allmän väg, ansett sig böra förorda att i Konungens förordnande skulle direkt utsägas, att sökanden finge förvärva *vägrätt* till marken genom att inom viss av Konungen bestämd tid taga densamma i anspråk på sätt i 1 § tredje stycket lagen om vägrätt sägs. I samband härmed har lagrådet föreslagit viss redaktionell omläggning av förslagets bestämmelser i övrigt samt ifrågasatt bestämmelsernas sammanförande i en särskild paragraf efter 79 a §. Med anledning av vad lagrådet sålunda anfört torde böra erinras om den principiella skillnad i avseende å förvärvets natur, som består mellan vägrätt och exproprierad nyttjanderätt, den förra såsom grundad på frivillig upplåtelse och den senare såsom grundad på tvångsupplåtelse. Denna skillnad har i förslaget tydligt beaktats. Förslaget har sålunda icke gjort vägrättslagen såsom sådan tillämplig på tvångsupplåtelse utan allenast — för de fall varom här är fråga — låtit expropriationen till viss del följa samma ordning som den uti vägrättslagen reglerade. En utvidgning av vägrättsbegreppet, vilken icke omfattar all på expropriation grundad nyttjanderätt till vägmark utan endast sådan nyttjanderätt, där expropriationen försiggått med tillämpning av ett enklare förfarande, synes innebära en mindre lycklig förskjutning av den nuvarande, på en klar och logisk indelningsgrund baserade

terminologien. Den av lagrådet förordade konstruktionen torde även giva upphov till viss oklarhet beträffande förhållandet mellan sökandens yrkande om expropriationsrätt och hans samtidigt framställda yrkande att få förvärva vägrätt, en oklarhet som synes ägnad att bereda vissa formella svårigheter vid beslutets avfattande och som måhända skulle kunna vålla missförstånd i den praktiska tillämpningen. Den föga naturliga placering, som ifrågavarande bestämmelser skulle komma att erhålla i en särskild paragraf efter 79 a §, synes även vara en följd av oförmälda konstruktion. Med hänsyn till vad nu anförts har jag icke funnit lagrådets utlåtande i denna del böra föranleda ändring i förslaget avfattning.»

Föredraganden hemställer härefter, att förslagen med den vidtagna jämkningen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Anders Lundstedt.